

ОСОБЛИВОСТІ ФІЛЬМАНАЛІЗУ У ГРУПОВІЙ РОБОТІ

Ю.С. Чаплінська,

к.психол.н., с.н.с. лабораторії психології масових комунікацій та
медіаосвіти ІСПП НАПН України, м. Київ

Анотація. Автор описує різні підходи до фільманалізу з точки зору групової та індивідуальної роботи. Розглядає теоретичні та практичні аспекти кожного з підходів.

Ключові слова: фільманаліз, психологічний аналіз фільмів, групова робота, практичні вправи

Аннотация. Автор описывает разные подходы к фильманализу с точки зрения групповой и индивидуальной работы. Рассматривает теоретические и практические аспекты каждого из подходов.

Ключевые слова: фильманализ, психологический анализ фильмов, групповая работа, практические упражнения.

Summary. The author describes different approaches to filmanalysis in terms of group and individual work. Considers the theoretical and practical aspects of each approach.

Key words: filmanalysis, psychological analysis of films, group work, practical exercises.

Останнім часом на теринах України особливою популярністю в психотерапевтичній та тренерській роботі користується фільманаліз. У зв'язку з чим, ми хочемо коротко розглянути деякі з підходів на прикладах групової та індивідуальної роботи. В залежності від цілей групи можна використовувати різні підходи фільманалізу для досягнення тих чи інших результатів.

- **Поведінковий фільманаліз**

Будь-який фільм це не тільки розвага, а й детальні картини соціальної поведінки людей. Поведінковий фільманаліз буде дуже ефективний в роботі навчальної групи, оскільки продемонструє наглядно тип тієї чи іншої бажаної поведінки, якій необхідно навчитися учасникам групи для досягнення бажаної мети. Наприклад, успішним телефонним продажам.

Для поведінкового аналізу ми, зазвичай, пропонуємо групі переглянути кілька фрагментів з різних фільмів і самостійно провести фільманаліз – з соціально-психологічної точки зору – поведінки та події,

зображені в кожному з фрагментів. Учасникам не потрібно критикувати відеофрагменти з точки зору їх цінності як твори мистецтва або як розваги. За завданням учасники мають самостійно виписати ефективні та неефективні моделі поведінки. Потім у груповій роботі проаналізувати виписані стрітерії та пояснити: мотивацію людей для здійснення певних соціальних дій, психологічні «гачки», які використовувати герої відеофрагментів, розписати альтернативи неефективних стратегій; у груповій роботі можна також запропонувати бажаючим проаналізувати власні моделі поведінки – описати для групи, що учасник робить в тій чи іншій ситуації та отримати зворотній зв'язок.

Це завдання є досить всеосяжним і зазвичай дається після ґрунтовного теоретичного блоку, оскільки його виконання потребує глибоких знань.

- **Комунікативний фільманаліз**

Цей тип фільманалізу має багато структурних підходів, а саме:

- аналіз вербальної/невербальної взаємодії між героями фільму;
- аналіз транзакцій (доповнюючі, перекреслені, приховані) персонажів під час спілкування;
- аналіз екологічності та окейності спілкування;
- аналіз комунікативних бар'єрів;
- аналіз стратегії і практики аргументації;
- аналіз ведення переговорів;
- аналіз неефективних та ефективних моделей комунікації;
- аналіз стереотипів в комунікаційних і когнітивних структурах і т.д.

Як ми бачимо вище, існує дуже багато різних підходів у комунікативному фільмоаналізу, ми описали далеко не всіх з них, скоріше, найбільш поширені. В груповій роботі зазвичай учасників розбивають на групи і дають їм різні завдання, але показують один відеофрагмент. Наприклад, якщо говорити про аналіз транзакцій, то одна група має

виділити і записати доповнюючі транзакції, інша – перехресні, а ще одна – приховані (якщо такі будуть або якщо вони зможуть їм помітити).

- **Емоційний фільманаліз**

В українському суспільстві малорозвинута культура емоційного інтелекту і дуже часто учасники тієї чи іншої групи з великими труднощами можуть озвучувати свої почуття. Зазвичай на питання «Що ти зараз відчуваєш?», можна почути відповідь: «Не знаю» або в кращому випадку буде озвучено якісь фізичні відчуття, наприклад, «Щось у грудях давить», «Живіт скрутив різкий біль» і т.д. Для того, щоб продемонструвати учасникам групи як проявляються ті чи інші емоції або дати їм можливість усвідомити власні почуття (через ідентифікацію себе з медіагероєм) – можна провести емоційний фільм аналіз.

Зазвичай ми пропонуємо подивитися кілька фрагментів або короткометражних фільмів з яскраво вираженою емоційною складовою. Після кожного фрагменту запропонувати учасникам відповісти на запитання, наприклад:

- Які емоції продемонстрували головні герої?
- Як ви дізналися що це саме ця емоція?
- Які її фізичні прояви?
- А як ця емоція проявляється в середині? Ви коли-небудь її відчувати? Опишіть як вона проявляється у вас?

За допомогою емоційного фільманалізу учасники групи розширюють свій власний емоційний спектр. Дуже часто емоційний аналіз може піднімати глибоко заховані дитячі емоції та проблеми і ставати активатором сильних почуттів, тому він також дуже ефективний в індивідуальній роботі психотерапевта чи консультанта.

- **Філософський фільманаліз або самоаналіз через фільм**

Цей тип аналізу зазвичай дається як домашнє завдання або в процесі проведення групи без перегляду самого фільму. Учасникам пропонується

згадати свій улюблений фільм та самостійного його проаналізувати, виділивши *три різні соціально-психологічні особливості*, які, як учаснику здається, працюють у подіях або особах, що зображені у фільмі (наприклад, когнітивний дисонанс, схеми чи стереотипи мислення, самореалізаційні пророцтва, міфотворення, групове несвідоме, деіндивідуалізація, конфліктна теорія, сучасний расизм, прояви сучасної культури чи субкультури, акценти на минулому тощо). Для кожної особливості, яку учасники ідентифікують, необхідно:

а) коротко описати відповідну сцену (як підтвердження визначеної учасником особливості, щоб за цим описом інші люди могли підтвердити її наявність).

б) детально описати саму соціально-психологічну особливість, яку учасник вважає актуальною і на його точку зору головною (така собі червона нитка фільму). Робота учасника тут полягає в тому, щоб продемонструвати, як саме він розуміє цю особливість і як саме він описує її своїми власними словами.

Наприклад, не можна просто вказати, що ця сцена ілюструє допомогу, або відповідність, переконання або агресію. Натомість потрібно вказати, яка саме особливість чи аспект допомоги / відповідності / переконання / агресія, і т. д., ілюструє сцена. Наприклад – допомога тільки у відповідь на допомогу – чи, навпаки, безкорисна допомога.

Оскільки люди є певним чином дзеркалами в оточуючій дійсності вони помічають те, що є в них самих, тому описані учасниками три головні принципи фільму – є певним відображенням актуальних принципів їм власного життя. Після того як учасники закінчать завдання необхідно запитати їх про те, як ці принципи відповідають їх життю або реалізуються у їх житті, або пов'язані з їх життям. Запропонуйте учасникам подумати і пригадати – коли і як ці принципи прийшли у їх життя.

Отже, фільманаліз є дієвим психологічним засобом, який дозволяє за короткий проміжок часу створити умови для глибинних психологічних змін через ідентифікацію з героєм фільму (для актуалізації власних психологічних проблем), аналізом поведінкових, комунікаційних та емоційних та рефлексію. У зв'язку з обмеженістю обсягу даних матеріалів, ми змогли описати лише чотири види фільманалізу, у подальших публікаціях ми плануємо розширити цей список та більш детально зупинитися на вже згаданих нами підходах.

Ю.С. Чаплінська. Особливості фільманалізу у груповій роботі.

Ю.С. Чаплинская. Особенности фильманализа в групповой работе.

Iu.S. Chaplinskaya. Features of filmanalysis in group work.